

București, 2017

Noțiuni de teorie

1. Fonetică	3
2. Vocabular	5
- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului.	5
- Categoriile semantice	8
3. Semne de ortografie și de punctuație	10
4. Morfologie	13
- Verbul	13
- Substantivul	16
- Adjectivul	19
- Pronumele	21
- Numeralul	29
- Adverbul	31
- Prepoziția	33
- Conjuncția	34
- Interjecția	35
5. Sintaxa propoziției	37
- Predicatul	37
- Subiectul	40
- Atributul	41
- Complementul	43
6. Sintaxa frazei	45
- Propoziția subordonată predicativă	47
- Propoziția subordonată subiectivă	48
- Propoziția subordonată atributivă	50
- Propoziția subordonată completivă directă	51
- Propoziția subordonată completivă indirectă	52
- Propoziția subordonată circumstanțială de loc	52
- Propoziția subordonată circumstanțială de mod	53
- Propoziția subordonată circumstanțială de timp	53
- Propoziția subordonată circumstanțială de cauză	54
- Propoziția subordonată circumstanțială de scop	54

- Propoziția subordonată circumstanțială condițională	55
- Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă	55
- Propoziția subordonată circumstanțială concesivă	56
7. Modurile de expunere	57
- Narațiunea	57
- Descrierea	58
- Dialogul	59
8. Figurile de stil	60
9. Imagini artistice	62
10. Elemente de versificație	64
11. Genurile literare	65
- Genul epic	65
- Genul liric	66
- Genul dramatic	67
12. Speciile literare	69
- Romanul	69
- Nuvela	69
- Basmul	70
- Schița	70
- Fabula	71
- Balada populară	71
- Pastelul	72
- Doina	72
13. Rezumatul	73
14. Caracterizarea	73
15. Textul nonliterar	74
16. Compunerea descriptivă de tip portret	76
17. Compunerea descriptivă de tip tablou	77
18. Compunerea narativă	79
19. Compunerea dialogată	80
20. Compunere de exprimare a opiniei	81
Fișe de lucru	83
Teste cu răspunsuri	151
Teste fără răspunsuri	191
Răspunsuri	331

Fonetică. Vocabular. Morfologie. Sintaxă

Fonetică

Fonetica se ocupă cu studierea sunetelor limbii române (consoane, vocale, semivocale) și a modului în care acestea se grupează în cuvânt.

- **Vocalele** sunt sunetele care se pronunță fără ajutorul altor sunete [a, e, i, o, u, ă, â, î]
 - a, ă și â, î sunt întotdeauna vocale pline
 - e, i, o, u sunt vocale pline doar atunci când sunt singure în silabă (ex. *de-li-cat, co-șu-leș, cer-nit*)
 - sunt semivocale atunci când apar alături de o vocală, în aceeași silabă (ex. *sea-ră, iar-nă*)
- **Consoanele** sunt sunetele care se pronunță cu ajutorul altor sunete.

Grupurile vocalice

Diftongul

este grupul vocalic alcătuit din o vocală plină și o semivocală, alăturate, aflate în aceeași silabă.

iar-bă, soa-re, i-a (dat), șoap-te, ier-na-tic, ne-am (întâlnit)

Atenție:

În cazul ortogramelor (i-a, ne-a, le-a etc.) cratima marchează rostirea în aceeași silabă, deci se formează diftong, nu hiat.

Triftongul

este grupul vocalic alcătuit din o vocală plină și două semivocale, alăturate, aflate în aceeași silabă.

ve-neau, leoar-că, cre-îoa-ne, i-au (cerut), ne-au (spus)

Atenție:

În cazul ortogramelor (i-au, ne-au, le-ai etc.) cratima marchează rostirea în aceeași silabă, deci se formează triftong.

Hiatul

Hiatul este grupul vocalic format din două vocale pline, alăturate, aflate în silabe diferite.

po-e-zi-e, a-le-e, fi-înd, vi-o-re-le

Atenție:

Nu se consideră hiat grupul format din o vocală plină, aflată într-o silabă, și un diftong aflat în silaba următoare, chiar dacă vocalele și diftongul sunt alăturate (în cuvântul *pa-ie-le* există doar diftong).

Important

- Pentru aflarea grupurilor vocalice trebuie să desparti cuvintele în silabe.
- Desparte în silabe doar cuvintele care au două sau mai multe vocale alăturate (de ex. *pâine, oaie, vedeai, stufoase*).
- Marchează, prin subliniere, diftongul, triftongul sau hiatul.

•Sunetul și litera

De obicei, fiecărui sunet îi corespunde o literă (sunet în pronunție – literă în scriere).

De exemplu, **iarnă** are 5 litere și 5 sunete; **școală** are 6 litere și 6 sunete. Există și excepții, deoarece un sunet poate fi redat de un grup de litere (cum este cazul grupurilor **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**) sau o literă poate reda mai multe sunete (litera **x** redă sunetele **cs** sau **gz**).

grupurile **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi**

În cazul grupurilor de litere **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi, e și i** ajută la formarea sunetelor **ce [č]**, **ci [č]**, **ge [ğ]**, **gi [ğ]**, **che [k']**, **chi [k']**, **ghe [g']**, **ghi [g']**, deci nu sunt nici vocale, nici semivocale.

Redau 1 sunet

Dacă în silabele în care apar aceste grupuri de litere există o vocală.

- **ceas** = [čas]
4 litere, 3 sunete (**a** vocală, **ce** un singur sunet)
- **ghea-tă** = [g'a-tă]
6 litere, 4 sunete (**a** vocală, **ghe** un singur sunet)
- **unghi** = [ung']
5 litere, 3 sunete

Redau 2 sunete

Dacă în silabe nu apare nicio vocală, atunci **e** și **i** devin vocale.

- **cer** = [čer]
3 litere, 3 sunete
- **ghi-ni-on** = [g'i-ni-on]
7 litere, 6 sunete
- **în-ghe-ța-tă** = [în-g'e-ța-tă]
9 litere, 8 sunete

Litera **X**

În cazul literei **x**, sunt redat două sunete: fie **cs** (**excursie**, citit **ecscursie**), fie **gz** (**exercițiu**, citit **egzerțiū**).

•Despărțirea cuvintelor în silabe

1. Două vocale alăturate care fac parte din silabe diferite se despart

i-de-e, fi-in-ță, a-fec-tu-os, po-lu-a-re

2. Când o vocală e urmată de un diftong sau un triftong, despărțirea se face înaintea grupului de sunete

cre-iaa-ne, le-oai-că, su-ie

3. O consoană aflată între două vocale trece în silaba următoare

che-nar, tea-mă, soa-re

Atenție! Consoana urmată de un **i șoptit** nu se desparte de vocala precedentă:
uși, mar-tiri.

4. Două consoane între vocale se despart

mar-că, cap-să, toam-nă

Excepție fac grupurile de consoane formate din **b, c, d, f, g, h, p, t, v + l** sau **r**, care trec împreună în silaba următoare: **ar-bi-tru, a-fri-can.**

5. Trei sau mai multe consoane între vocale se despart după prima consoană

în-tro-du-ce-re, ab-tract, mais-tru

Excepție fac grupurile **lpt, mpt, mpt, ncș, nct, nct, ndv, rct, rtf, stm**, care se despart după a doua consoană: **punc-tu-al, jert-fă.**

Cuvintele pot fi:

- **monosilabice** – nu se despart în silabe (**dar, mai, sunt, fragi, fiu**)
- **bisilabice** – dacă au două silabe (**car-te, cea-un, dreap-tă, cas-tron**)
- **plurisilabice** – atunci când au mai multe silabe (**an-tre-na-ment, des-co-pe-ri-re**)

MIJLOACE INTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

Derivarea este procedeul prin care se obțin cuvinte noi adăugând sufixe și prefixe unui cuvânt de bază. Pentru identificarea corectă a cuvintelor derivate, trebuie să ai în vedere următoarele:

sufixe	sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate la sfârșitul rădăcinii <i>copil + -ărie</i>
prefixe	sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate la începutul rădăcinii <i>ne- + scris</i>

Atenție! Prin adăugarea afixelor (sufixe/ prefixe) se obține un cuvânt nou:

copil – copilărie – copilăros

Cuvintele articulate hotărât **nu** denumesc elemente noi, deci nu sunt derivate:

copil – copilul = cuvânt articulat hotărât

Atenție!

Sufixe **-uță, -iță, -ică, -el, -icea** etc. se numesc diminutive.

cană + -uță = cănuță; piatră + -ică = pietricică

Sufixe **-an, -andru, -oi, -oaie** etc. se numesc augmentative.

bogat + -an = bogătan; pușcă + -oi = pușcoi

Atenție! Cuvântul obținut prin adăugarea sufixelor sau a prefixelor trebuie să aibă legătură cu sensul cuvântului de bază:

floare – florar, florărie, înflorit, florăreasă

copil – copilaș, copilandru, dar nu și copilot

Este important să identifici cuvântul de la care s-a format derivatul pentru a putea preciza atât mijlocul de îmbogățire, cât și sufixele și prefixele.

Compunerea este procedeul de îmbogățire a vocabularului care constă în obținerea de cuvinte noi din alăturarea sau unirea a două sau mai multe cuvinte.

contopire/ sudare

Constă în unirea sau sudarea a două sau mai multe cuvinte pentru a obține un cuvânt nou:

bine + voitor = binevoitor

ori + care = oricare; ori + și + cum = orișicum

cum + va = cumva

Atenție! Tot cuvinte compuse prin sudare sunt ***odată, niciodată, cândva, fiindcă, decât, numai, unsprezece, treizeci*** etc., precum și cele compuse cu elemente de compunere savantă (***aeroport, hidrobicicletă, termoviziune, astronomie*** etc.)

alăturare/ subordonare

Constă în obținerea unor cuvinte noi alăturând două sau mai multe cuvinte; subordonarea presupune existența unei relații de determinare între termeni.

- Subordonare: **floare-de-colț, stea-de-mare, nou-născut, floarea-soarelui, Delta Dunării**
- Alăturare: **câine-lup, redactor-șef, de la, douăzeci și cinci, pentru că**

Atenție! Nu sunt cuvinte compuse cele în care cratima este folosită ca semn de ortografie: **într-un, de-obicei, de-abia, cunoscându-l** etc.

abreviere/ prescurtare

Constă în obținerea de noi cuvinte prin prescurtarea mai multor cuvinte.

OZN – obiect zburător neidentificat
ADN – acid dezoxiribonucleic

Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea) este procedeul prin care se obțin cuvinte noi trecând un cuvânt dintr-o categorie gramaticală în alta, dar păstrând forma cuvântului.

ADJECTIV

Devine adjectiv orice parte de vorbire care determină un substantiv și se acordă cu acesta în gen, număr și caz.

Acela a marcat golul victoriei. (pronume demonstrativ de depărtare)

Băiatul **acela** a marcat golul victoriei. (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare)

Am fost cu **ai mei** la teatru. (pronume posesiv)

Am fost cu prietenii **mei** la teatru. (adjectiv pronominal posesiv)

Orice se iartă. (pronume nehotărât)

Orice greșeală se iartă. (adjectiv pronominal nehotărât)

Au ridicat în aer batistele **fluturând**. (verb la gerunziu)

Au ridicat în aer batistele **fluturânde**. (adjectiv provenit din verb la gerunziu)

Atenție!

- adjectivele provenite din alte părți de vorbire au funcția sintactică de atribut adjectival;
- cele mai multe adjective sunt obținute din verbe la participiu, acordate cu substantivele determinate:

Caietele **rupte** s-au aruncat. (a rupe – **rupt**)

Mă plimb pe aleile **măsurate** de vânt. (a mătura – **măturat**)

- verifică acordul cu substantivul determinat schimbând numărul substantivului sau înlocuindu-l cu un substantiv de alt gen:

Scaunul **reparat** de el se afla în mijlocul sufrageriei.

scaun reparat/ masă reparată/ scaune reparate/ mese reparate

SUBSTANTIV

Devine substantiv orice parte de vorbire care primește un articol (hotărât sau nehotărât). Substantivul este singura parte de vorbire care se articulează, deci orice altă parte de vorbire care primește articol devine substantiv.

Tânărul m-a ajutat mereu. (substantiv provenit din adjectiv)

Roșul mă face mai dinamic. (substantiv provenit din adjectiv)

Mersul prin parc mă relaxează. (substantiv provenit din verb la participiu)

Eul liric transmite sentimente de dor. (substantiv provenit din pronume personal)

A fost **un nimeni**, iar acum a ajuns cineva. (substantiv provenit din pronume negativ)

Are **un ceva** al lui. (substantiv provenit din pronume nehotărât)

A luat **cinciul**, dar îi mai trebuie **un șapte**. (substantive provenite din numerele)

Binele făcut **aproapelui** va fi răsplătit. (substantive provenite din adverbe)

ADVERB

Devine adverb orice parte de vorbire care determină un verb și nu își modifică forma (nu se acordă cu subiectul).

Adverbul este o parte de vorbire neflexibilă, adică nu își modifică forma. De aceea, orice altă parte de vorbire care respectă această caracteristică devine adverb.

Ioana scrie **frumos** la tablă. (adverb provenit din adjectiv)

Ploaia bate **ușor** în fereastra mea. (adverb provenit din adjectiv)

Bunica merge **legănat** când este obosită. (adverb provenit din verb la participiu)

A scris **aplecăt**, iar acum nu înțelege. (adverb provenit din verb la participiu)

Doarme **tun** de când s-a întors de la școală. (adverb provenit din substantiv)

Când a văzut cadourile, a venit **glonț** spre noi. (adverb provenit din substantiv)

Atenție! Unele substantive care denumesc repere temporale (**seara, dimineața, luni, joi, toamna, vara** etc.) pot avea și valoare morfologică de adverb.

Dimineața aceasta este mohorâtă. (substantiv însoțit de determinantul *aceasta*)

Dimineața alerg pe aleile din parc. (adverb)

PREPOZIȚIE

În categoria schimbării valorii gramaticale sunt incluse toate **prepozițiile** specifice cazurilor **dativ și genitiv**.

Pentru cazul dativ:

• **asemenea, conform, contrar, potrivit, datorită, mulțumită, grație** etc. (devin prepoziții ale cazului dativ atunci când însoțesc un substantiv cu formă de dativ)

Voi face și eu **asemenea**. (adverb de mod)

Am rezolvat **asemenea** colegului. (prepoziție a cazului dativ)

Pentru cazul genitiv:

• **deasupra, dedesubtul, în fața, în spatele, în stânga, în dreapta, în susul, în josul, împotriva, contra, împrejurul, în jurul, de-a lungul, de-a latul** etc. (devin prepoziții ale cazului genitiv atunci când însoțesc un substantiv cu formă de genitiv)

Am așezat **deasupra** câteva floricele. (adverb de loc)

Am așezat **deasupra** tortului câteva floricele. (prepoziție a cazului genitiv)

Respect pentru mediul în care trăim

Sinonimele sunt cuvintele cu sens asemănător (sinonime parțiale) sau identice (sinonime totale).

Sinonimele parțiale

– nu toate sensurile coincid

drum – potecă – alee – șosea – cărare;

briză – boare – vânt

Sinonimele totale

– toate sensurile coincid

zăpadă – omăt;

cioban – oier

Atenție!

- sinonimul unui cuvânt trebuie să fie **un singur cuvânt** din aceeași categorie gramaticală:

a urca – a sui; fiindcă – deoarece; odată – cândva

- dacă înlocuiești cuvântul dat cu un altul și sensul contextului nu se schimbă, înseamnă ca ai ales bine sinonimul.

- sinonimul unei expresii/ locuțiuni este **un cuvânt** din aceeași categorie gramaticală (fără să modifice sensul contextului):

a face cu ou și cu oțet – a certa; cu scaun la cap – înțelept;

din când în când – rar

Antonimele sunt cuvintele care au sens opus.

aproape – departe; a sta – a merge; cald – rece

Atenție!

- ca și în cazul sinonimelor, antonimul unui cuvânt trebuie să fie un singur cuvânt din aceeași categorie gramaticală, dar cu sens opus;
- antonimul unui cuvânt trebuie să se stabilească în contextul în care este integrat; de exemplu, antonimele contextuale ale cuvântului **slab** pot fi:

slab – gras (El este slab de mic.)

slab – pregătit (Ionuț este slab la matematică.)

slab – puternic (În dispută a dovedit că este slab.)

- unele antonime se formează prin adăugarea prefixelor: clar – neclar; văzut – nevăzut sau prin înlocuirea prefixelor existente cu prefixele negației:

înfrunzit – desfrunzit; învățat – dezvățat

Omonimele sunt cuvintele care au formă identică (se scriu la fel) și sens diferit, pe care îl stabilim tot în context.

Respectiv: **bancă** *M-am așezat în **bancă** lângă noul coleg.*

bancă *La **bancă** am aflat ce dobândă obțin la depozitul în lei.*

Atenție!

- omonimele au sens diferit: de exemplu, (**ou**) **ochi** nu este omonimul cuvântului **ochi**, deoarece sensul primului este derivat din sensul celui de-al doilea, pe baza unei semănări de formă între organul vederii și oul gătit astfel prin asemănarea formei
- folosim aceeași formă a cuvintelor omonime; de exemplu, pentru omonimele **sare** (substantiv) – **sare** (verb), enunțuri corecte sunt:

*Am pus cam multă **sare** în mâncare. El **sare** trei metri în lungime.*

- este incorect să comparăm forme diferite, ca în exemplele de mai jos:

*Am pus cam multă **sare** în mâncare. Eu **sar** trei metri în lungime.*

Omografele sunt cuvintele care au aceeași formă (se scriu la fel), dar se pronunță diferit.

acéle

***Acele** fete au fost majoretele premiate.*

ácele

***Acele** de cusut erau în raftul de sus.*

Omofonele sunt cuvintele care se scriu aproximativ la fel și au aceeași pronunție.

odată

*A fost **odată** ca niciodată...*

o dată

*Îți mai spun **o dată** ce ai de făcut.*

decât

*Nu am **decât** zece lei.*

de cât

***De cât** a citit, o dureau ochii.*

Cuvintele polisemantice sunt acele cuvinte care pot avea mai multe sensuri, în funcție de context. Sensurile acestor tipuri de cuvinte derivă din sensul de bază al cuvântului, în virtutea unei asemănări.

ochi – *Am cerut un **ou ochi**, dar am primit o omletă.*

– *Priveam cerul printr-un **ochi de geam**.*

– *A aruncat piatra într-un **ochi de apă**.*

Atenție!

- în această categorie nu sunt incluse omonimele.

poartă (substantiv) – *Stă la **poartă** ore întregi.* } omonime

poartă (verb) – *Nu **poartă** haine colorate.*

poartă (verb) – *Mă **poartă** în gând.*

– *Îmi **poartă** pică de când nu am ajutat-o.*

– ***Poartă** cu mândrie trofeul.*

– ***Poartă** costum popular la fiecare activitate.*

} polisemantism

- polisemantismul unui cuvânt se regăsește în locuțiuni și în figuri de stil, în special în cadrul metaforei, care folosește sensul figurat al cuvântului.

Paronimele sunt cuvintele care au formă asemănătoare și sens diferit.

oral – **orar**

Între cele două cuvinte cu formă asemănătoare se produc uneori confuzii (atrakție paronimică) din cauza necunoașterii sensului unuia dintre ele.

familiar (cunoscut) / **familial** (legat de familie)

solitar (singuratic) / **solidar** (înfrățit, unit)

enerva (supăra) / **inerva** [(despre nervi) A produce o stare de excitare a unui organ sau a unui țesut]

d. Numește consoanele și vocalele din cuvintele următoare:
perdea, iubitei, unui, indian.

Respect pentru oameni și cărți

e. Marchează, prin subliniere, semivocalele din cuvintele:
seamnă, perdea, oare, unui.

f. Rescrie din text trei cuvinte monosilabice și trei bisilabice.

g. Desparte în silabe cuvintele: **aleea, pentru, maiestuos, versuri, orelor, dăruite.**

2. Subliniază diftongii și vocalele în hiat din textele următoare:

a) Verde nou al primăverii, roș al florilor de vară,
Toamnă, galbenul din frunza ta târzie mi-e mai drag,
Fie că-n velinți tăcute inimi de-aur le presară,
Fie că foșnește-n taina mătășosului tău steag...
(Ion Pillat, Cișmigiul de toamnă)

b) Ziua următoare a fost și mai încărcată, pentru că am luat prânzul la mama lui Matei,
pe care acesta și-a dorit să o cunosc, iar seara am ieșit cu câțiva prieteni de-ai lui,
într-un club din București...

(Irina Binder, Fluturi)

Fișă de lucru 1

Fonetica

1. Citește următorul text și răspunde cerințelor formulate:

Ce bine că s-a nimerit o zi frumoasă! Ciudat de mult seamănă unele zile de toamnă târzie cu zilele de primăvară timpurie! Întocmai cum uneori răsul se aseamănă cu plânsul, sau zorile cu amurgul!

Aleea mă primește cu aceeași căldură ca și acum douăzeci de ani; iar grilajul ei mărunț, de trestie îndoită în semicercuri ce se-ntretaie, parcă îmi surâde la fel de prietenos.

De după o perdea de plopuri uriași se ivește liceul, vechi de trei sferturi de veac, maiestuos și frumos pentru mine ca niciun alt liceu din țară. Oare nu el mi-a adăpostit opt ani de zile micile griji și necazuri, îndoielile de dragoste, intrigile copilărești, naivele aventuri, primele versuri furate orelor de curs și dăruite iubitei cu generozitatea unui prinț indian?

(Grigore Băjenaru, Cișmigiu & Comp.)

- a. Identifică, în textul dat, trei cuvinte care conțin vocale în hiat și trei cuvinte care conțin diftong.

- b. Numește grupurile vocalice din cuvintele: **sau**, **mi-a**, **maiestuos**, **îndoielile**, **dăruite**, **iubitei**.

- c. Precizează numărul de litere și numărul de sunete din cuvintele: **ciudat**, **aceeași**, **douăzeci**, **liceul**, **micile**, **intrigile**.